

**१३ वा वित्त आयोग
(सन २०१०-२०१५)**

**१३व्या वित्त आयोगांतर्गत पंचायत राज
संस्थांच्या बळकटीकरणासाठी परफॉर्मन्स
ग्रेटच्या स्वरूपात प्राप्त होणा-या निधीबाबत
मार्गदर्शक सूचना.**

**महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग
शासन परिपत्रक, क्रमांक- तेविआ २०१०/प्र.क्र. २२ /वित्त-४
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक- ३० ऑगस्ट, २०१०.**

प्रस्तावना :- केंद्रिय वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार राज्यातील पंचायत राज संस्थांना त्यांच्या बळकटीकरणासाठी अनुदान देण्यात येते. दिनांक १ एप्रिल, २०१० पासून १३ व्या वित्त आयोगास प्रारंभ झाला असून त्याचा कालखंड एप्रिल २०१० ते मार्च २०१५ असा आहे. तेराव्या वित्त आयोगांतर्गत राज्याला प्राप्त होणारा निधी जनरल बेसिक ग्रेट, जनरल परफॉर्मन्स ग्रेट, स्पेशल एरिया बेसिक ग्रेट व स्पेशल एरिया परफॉर्मन्स ग्रेट या ४ प्रकारच्या ग्रेट्सच्या स्वरूपात प्राप्त होणार आहे. त्यापैकी जनरल बेसिक ग्रेट, स्पेशल एरिया बेसिक ग्रेटचा निधी २०१०-११ पासून राज्याला प्राप्त होणार आहे. जनरल बेसिक ग्रेट, स्पेशल एरिया बेसिक ग्रेटचा पुढील हप्ता मिळण्यासाठी त्यांतर्गत पूर्वी वितरीत निधीच्या खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र केंद्र शासनाला सादर करणे आवश्यक आहे. तथापि जनरल परफॉर्मन्स ग्रेट व स्पेशल एरिया परफॉर्मन्स ग्रेटच्या स्वरूपात २०११-१२ पासून प्राप्त होणारा निधी १३ व्या वित्त आयोगाने विहित केलेल्या अटीची पूर्तता झाल्यानंतरच राज्याला पर्यायाने पंचायत राज संस्थांना मिळणार आहे. त्यानुसार जनरल बेसिक ग्रेट, जनरल परफॉर्मन्स ग्रेट, स्पेशल एरिया बेसिक ग्रेट, स्पेशल एरिया परफॉर्मन्स ग्रेट्सच्या स्वरूपात २०१०-११ ते २०१४-१५ या कालखंडात मिळणारा निधी, परफॉर्मन्स ग्रेट प्राप्त होण्यासाठी राज्याने पूर्तता करावयाच्या अटी तसेच, त्या अटीच्या पूर्ततेसाठी पंचायत राज संस्थांनी कोणत्या बाबींवर गांभीर्याने लक्ष देवून कार्यवाही करणे आवश्यक आहे, यासंदर्भात सदरचे परिपत्रक जारी करण्यात येत आहे.

शासन परिपत्रक:- तेराव्या वित्त आयोगांतर्गत राज्यातील पंचायत राज संस्थांच्या बळकटीकरणासाठी सन २०१०-१५ या कालखंडात जनरल बेसिक ग्रेट, जनरल परफॉर्मन्स ग्रेट, स्पेशल एरिया बेसिक ग्रेट व स्पेशल एरिया परफॉर्मन्स ग्रेट या ४ प्रकारच्या ग्रेट्सच्या स्वरूपात राज्याला प्राप्त होणारा अपेक्षित निधी पुढील प्रमाणे असेल.

(रुपये कोटीत)

१३ वा वित्त आयोगाचे अनुदानाचे प्रकार	सन २०१०-११	सन २०११-१२	सन २०१२-१३	सन २०१३-१४	सन २०१४-१५	एकूण
जनरल बेसिक ग्रेट	५११.९५	५९३.७०	६९३.९१	८२२.१६	९७३.४५	३५९५.१७
जनरल परफॉर्मन्स ग्रेट	०.००	२०२.९९	४७६.१९	५६१.७०	६६२.५५	१९०३.४३
स्पेशल एरिया बेसिक ग्रेट	७.९०	७.९०	७.९०	७.९०	७.८०	३९.४०
स्पेशल एरिया परफॉर्मन्स ग्रेट	०.००	३.९०	७.९०	७.९०	७.९०	२७.६०
एकूण-	५१९.८५	८०८.४९	११८५.९०	१३९९.६६	१६५१.७०	५५६५.६०

धापेकी जनरल परफॉर्मन्स ग्रेटच्या स्वरूपात प्राप्त होणारा निधी २०११-१२ पासून १३ व्या वित्त आयोगाने विहित केलेल्या खालील ९ अटींची पूर्तता झाल्यानंतरच राज्यास पर्यायाने पंचायत राज संस्थांना मिळणार आहे.

अट क्र.	पूर्तता करावयाची बाब
१	अ) राज्याच्या मुळ अर्थसंकल्पीय दस्तावेजासोबत पंचायत राजसंस्थांना राज्याकडून वितरीत केलेल्या योजनेतर व योजनांतर्गत निधीची स्वतंत्र पुरवणी लावणे. ब) सर्व पंचायत राज संस्थांमध्ये नियंत्रक व महालेखा परिक्षक (C&AG) यांनी विहित केलेल्या नमुन्यात लेखे ठेवल्याबाबतचे प्रमाणपत्र देणे.(प्रिया सॉफ्टची जि.प./पं.स/प्रां.पं.स्तरावर अंमलबजावणी करणे)
२	नियंत्रक व महालेखा परिक्षकांनी पंचायत राज संस्थांच्या प्रत्येक स्तराला लेखा परिक्षणाबाबत तांत्रिक मार्गदर्शन व सहाय्य (TG & A) देऊन त्याबाबत तयार केलेला वार्षिक तांत्रिक तपासणी अहवाल व संचालक स्थानिक निधी लेखा यांचा वार्षिक अहवाल विधिमंडळाला सादर करणे.
३	स्थानिक स्वराज्य संस्थांमधील गैरव्यवहाराची चौकशी करण्यासाठी अम्ब्युड्समनची स्वतंत्र व्यवस्था निर्माण करणे /या कामासाठी स्वतंत्र उपलोकायुक्त नेमणे
४	पंचायत राज संस्थांना वित्त आयोगाचा निधी ५ ते १० दिवसात हस्तांतरीत करण्यासाठी इलेक्ट्रॉनिक ट्रान्सफर सिस्टीम तयार करणे.
५	राज्य वित्त आयोगाच्या सदस्यांची अर्हता ठरविण्यासाठी अधिनियम तयार करणे.
६	सर्व स्थानिक स्वराज्य संस्थांना मालमत्ता कर आकारण्यास सक्षम बनविणे
७	पंचायत राज संस्थांना स्वतंत्र व पारदर्शकपणे मालमत्ता कराचे निर्धारण करण्यास सहाय्य करण्यासाठी मालमत्ता कर मंडळाची स्थापना करणे.
८	पंचायत राज संस्थांद्वारे पुरविल्या जाणा-या सेवांचा दर्जा ठरविण्यासाठी प्रत्येक जिल्हापरिषदनिहाय गुणवत्ता नियंत्रण उप विभागाची स्थापना करणे.
९	ग्रामपंचायतींच्या लोकसंख्येनुसार ग्रामपंचायतींमध्ये आगप्रतिबंधक योजना उभारणे.

तसेच स्पेशल एरिया परफॉर्मन्स ग्रेटच्या स्वरूपात प्राप्त होणारा निधी २०११-१२ पासून १३ व्या वित्त आयोगाने विहित केलेल्या खालील ४ अटींची पूर्तता झाल्यानंतरच राज्यास पर्यायाने पंचायत राज संस्थांना मिळणार आहे.

अट क्र.	पूर्तता करावयाची बाब
१	स्पेशल एरिया परफॉर्मन्स ग्रेट मिळवणारी यंत्रणा जर पंचायत असेल तर त्या यंत्रणेने जनरल परफॉर्मन्स ग्रेट प्राप्त होण्यासाठी आवश्यक असलेल्या अटीपैकी अट क्र.१,२,३ व ६ पूर्ण करणे आवश्यक आहे.
२	जर या यंत्रणा पंचायत नसतील तर त्यांनी त्यांचे लेखे त्यांना देण्यात आलेल्या सूचनांनुसार सातत्याने ठेवावेत व त्यांचे लेखे अद्ययावतही असावेत. तसेच, त्यांचे नियंत्रक व महालेखापालांकडून लेखापरिक्षण झालेले असावे आणि त्यांचे लेखा परिक्षण अहवालही सभागृहासमोर सादर केले जावेत.
३	स्थानिक स्वराज्य संस्थांमधील किमान जिल्हा स्तरीय लोकनियुक्त पदाधिकारी व शासकिय अधिकारी अम्ब्युड्समनच्या कार्यक्षेत्र आणले जावेत. याबाबत योग्य ती विधीविधान प्रक्रिया व अधिनियम तयार करणे आवश्यक आहे.
४	वित्त आयोगाचा निधी ५ ते १० दिवसात वितरीत करण्यासाठी इलेक्ट्रॉनिक ट्रान्सफर सिस्टीम असणे आवश्यक.

या सर्व अटीपैकी सर्व पंचायत राज संस्थांमध्ये नियंत्रक व महालेखा परिक्षक (C&AG) यांनी विहित केलेल्या नमुन्यात (प्रिया सॉफ्ट) लेखे ठेवल्याबाबतचे प्रमाणपत्र देणे, पंचायत राज संस्थांना वित्त आयोगाचा निधी ५ ते १० दिवसात वितरीत करणे, सर्व स्थानिक स्वराज्य संस्थांना मालमत्ता कर आकारण्यास सक्षम बनविणे या संदर्भात सर्व पंचायत राज संस्थांनी गांभीर्याने लक्ष देणे आवश्यक आहे. त्यासाठी त्यांना खालील सूचना देण्यात येत आहेत.

१) पंचायत राज संस्थांचे लेखे ठेवण्यासंदर्भात केंद्र शासनाने प्रस्तावित केलेल्या Panchayat Raj Institutions Accounting Software-PRIAsoft या संगणकिय प्रणालीच्या वापरास १ एप्रिल, २०१० पासून प्रारंभ झाला आहे. सदरची संगणकिय आज्ञावली नियंत्रक व महालेखापाल यांनी तयार केलेल्या पंचायत राज संस्थांच्या सुधारीत नमुन्यानुसार तयार करण्यात आली आहे. त्यामुळे सर्व पंचायत राज संस्थांनी या संगणकीय आज्ञावलीतच सर्व लेखे ठेवणे आवश्यक आहे.

२) १३ व्या वित्त आयोगाचा निधी राज्य शासनाकडून जिल्हा परिषदांना मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या बी.डी.एस.वर प्राप्त झाल्यानंतर जिल्हा परिषदांनी तो निधी तात्काळ कोषागारातून काढून वित्त आयोगासाठी स्वतंत्र उघडण्यात आलेल्या बँक खात्यात जमा करून घ्यावा व जिल्हा परिषद स्तरासाठीचा निधी वगळून मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी पंचायत समिती व ग्रामपंचायत स्तरासाठीचा निधी, विहित केलेल्या निकषांच्या आधारे ५ ते १० दिवसात ग्रामपंचायतींच्या व पंचायत समित्यांच्या खात्यावर इ.सी.एस. (Electronic Clearance System)/एन.इ.एफ.टी (National Electronic Fund Transfer) किंवा आर.टी.जी.एस (Real Time

Gross Settlement) या आधुनिक बँकिंग सिस्टीमद्वारे वर्ग करावा. यासाठी मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी ज्या बँका निधी हस्तांतरणाच्या वरील आधुनिक सुविधा उपलब्ध करून देतील, अशा आय.एफ.एस.सी. (IFSC) कोड धारण केलेल्या व एम.आय.सी.आर.(MICR) कोड असलेल्या राष्ट्रीयकृत बँका, शड्युल्ड बँका, प्रादेशिक ग्रामीण बँका व जिल्हा मध्यवर्ती बँका यांना प्राधान्य द्यावे. कोणत्याही परिस्थितीत पंचायत समित्या व ग्रामपंचायतींना वितरीत करावयाच्या निधीचे ५ ते १० दिवसातच वितरण करावे. निधी वितरणास विहीत कालावधीपेक्षा विलंब झाल्यास त्यावर द्यावयाच्या व्याजाची जबाबदारी संबंधित जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी तसेच मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी यांची राहिल.

३) स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे स्वउत्पन्न वाढविण्यासाठी त्यांनी त्यांचे कर व करेतर उत्पन्न वाढविणे आवश्यक आहे. मालमत्ता कर कायद्याप्रमाणे जे कर पंचायत राज संस्था आकारू शकतात, ते कर त्यांनी पूर्णपणे आकारून वसूल करावेत. तसेच त्यांचे मार्फत नागरिकांना पुरविल्या जाणा-या विविध सेवांसाठी आकारले जाणारे उपभोक्ता शुल्क (User Charges) पूर्ण क्षमतेने वसूल करावेत व त्यांचे स्वतंत्र हिशेब ठेवावेत.

सदरचे शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध असून त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक-२०१००९०१९९३५५१००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

(एकनाथ मोरे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- मा.मंत्री (प्रा.वि.) यांचे खाजगी सचिव
- मा. राज्यमंत्री (प्रा.वि.) यांचे खाजगी सचिव
- मा. मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहाय्यक.
- मा.सचिव (प्रा.वि. व पं.रा.) यांचे स्वीय सहाय्यक
- महालेखापाल, महाराष्ट्र - १ (लेखापरीक्षा), मुंबई (पाच जादा प्रतीसह)
- महालेखापाल, महाराष्ट्र - २ (लेखापरीक्षा), नागपूर (पाच जादा प्रतीसह)
- सर्व विभागीय आयुक्त.(महसूल)
- सर्व जिल्हा परिषदांचे अध्यक्ष.
- मुख्य लेखा परिक्षक , स्थानिक निधी लेखा, कोकण भवन, नवी मुंबई.
- सर्व उपसचिव, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२
- सर्व सहमुख्य लेखा परिक्षक, स्थानिक निधी लेखा (सर्व विभाग)
- सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.
- सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी,
- सर्व जिल्हा परिषदांचे उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पंचायत)
- सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
- वित्त विभाग (व्यय-१५/अर्थोपाय / वित्त आयोग कक्ष.)
- ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग (सर्व कार्याक्षेपे)